

lamint a hegei államelmélet sokban hatott a mai szervezett regresz-zió ideológiájának kialakulására. Julius E. Lips hatalmasan dokumentált tanulmányt közöl a primitív szociológia köréből (*Regierungs und Verwaltungsformen bei den Naturvölkern*), Wolfgang Hallgarten *Fremdeheitskomplex und Übernationalismus* című tanulmányában lélektani szempontból fejtegeti azt a tényt, hogy a túlzó nacionalista ideológia képviselői között sok idegeneredetűt találunk. A német tudomány két külföldön elhalt nagyjáról, Alfred Adlerről és William Sternről dr. Hans Pollnow emlékezik meg, míg a szintén nem rég meghalt Edmund Husserl méltatása technikai okokból a következő számra marad. A nekrológ rovatba tartozik bizonyos szempontból az 1937. év folyamán elbocsátott német tudósok tragikusan hosszú listája; közöttük sok a világhírű név (pl. Ernst Robert Curtius, Otto Warburg, Karl Jaspers). Német és osztrák tudományos krónikát, glosszákat és könyvismertetésekét találunk még az első számban.

Meglepő a kifejezetten világnézeti aláfestettségi cikkek kis száma és az egész lap szenvedélyektől ment tárgyilagos hangja. Ugy látszik, hogy a folyóirat munkatársai tudatosan szembe akartak helyezkedni a *voraussetzungslose Wissenschaft* fogalmával véglegesen szakító hivatalos német tudományos felfogással. Ezzel szemben viszont sajnálatos a dialektikus materialista filozófia hiánya a lapban. A lap teljesítménye azonban mégis minden elismerést megérdemel. (Geröly Kálmán)

GORKIJ MAXIM: KLIM SZAMGIN. (Pantheon, Budapest, 1938.)

Lehet, hogy lesz még egy-két *legutolsó* Gorkij-regény is a kiadói élelmesség jóvoltából. Az sincs kizárva, hogy kézhez vesszük még a Klim Szamgin folytatását, mert ez a regény magában töredéknek hat. Igaz, hogy nagyvonalú töredéknek. Orosz fiatalember életregénye a gyermekkor gyűgőségétől az első nagy szerelmi csalódásig. Mondják, hogy saját gyermekkorának élményemlékeit is fel lehet fedezni benne, de aki Gorkij életrajzát ismeri, kételkednie kell ebben az állításban. Klim az orosz középosztály gyermeke, akinek módjában áll elvégezni a középiskolát és feljut a pétervári egyetemre. Gorkij pedig tudvalevően egészen alulról kerül fel és csak nagyon későre került be azokba a körökbe, melyeket a Klim Szamginban a rézmetsző aprólékos művészetével örökít meg. A mese jelentősége egészen eltölpül a jellem és életábrázolás ilyen magasrendű mesterisége mellett. Klim jelentéktelen apjának különcködő hajlandóságából jut szokatlan nevéhez s ennek köszönheti, hogy egész családja rendkívüli, az átlagtól elütő képességű gyermeket lát benne. Így nő fel, mintegy az eleve elrendeltetés Prokrusztész ágyában s minden szavával, cselekedetével, egész magatartásával azon van, hogy megfeleljen a képességeihez fűzött várakozásoknak. Ennek köszönheti, hogy egyidőn túl Gorkij szemével látja az orosz élet nagy zürzavarát, melyben a háború előtti évek jelszavai kavarnak. Sok minden kiderül és megvilágosodik ebben a könyvben a távoli szemlélő előtt arról a lelki alkatról, melyet az orosz átlag középosztály a század első évtizedében magáénak vallhatott volna, ha — maga is tisztában lett volna vele, hogy mit akar tulajdonképpen? A regény mesterisége és Gorkij szellemi magasrendűsége éppen abban nyilvánul meg, ahogyan ezt a tanácstalan zürzavart úgy tudja elének állítani, mint hétköznapi keresztemszetét. Forró talajon lép a láb s minden pillanatban attól lehet tartani, hogy vulkanikus ingoványba süpped. De a vulkán kitörése egyre késik. A regény utolsó lapjain, a moszkvai cári látogatással kapcsolatos — (véletlen vagy szándékolt) — tömegszerencsétlenség kiábrázolása olyan döbbenetes erővel hat, mint Móricz

Zsigmond *Fáklya*-jában az ököritői „halálból” Itt még fokozza a hatást a tudat, hogy az egymást taposó tömeg mögött a háttér a csaknem háttérmentes kiterjedésű és kimeríthetetlen népiségű Oroszország. Tudatunk alatt így tolong és így vonaglik és így tiporja önmagát a roppant orosz test, melynek csak töredéknyi kivételése a Moszkvába sereglett sokezer főnyi tömeg birkaszerű magatartása. Mindezek betetőzése pedig a Nyizsnij-Novgorod-i vásár, mely látszólag odavetett színfolt csupán, minden jelentőség nélkül a regény hőisére és az orosz tömegtragédiára, de mélysegesen jelképi értelmű. Egy villanásra, a kínai nagykövet személyében, felbukkan a sejtelmes Ázsia, az Oroszországon túli és önmagára még kevésbé ébredt világ, mely más erkölcsökkel és meghökkentően biztos fellépéssel jelentkezik majd az európai történelem színpadán. Egyszerűen el fogja venni, ami neki megtetszik, mert úgy érzi, hogy ez neki önként értetődően kijár. Elveszi, mint a kínai követ a novgorodi kiállítás legértékesebb drágakövekkel diszitett ékszerét.

Itt szakad meg a regény, ha töredéknek fogjuk fel, de lehet, hogy itt fejeződik be. Lehet, hogy a sápadt, ide-oda botorkáló fiatal cár mögött ez az egyetlen, de nagyon jellemző végjelenet sejtetni akarja a Klim Szamginok és a körülöttük kavargó egész orosz zürzavar jövőjét: a főlébük tornyosuló és minden tétovázást elsöpörő Ázsiát. Mégegyszer, még több figyelemmel kellene elolvasni ezt a könyvet a befejező jelenet ismeretében. Bizonyos, hogy másként olvastatja majd magát és sok olyan odavetett célzása világossá válik, melyek az orosz élet közelebbi ismerete nélkül elsikkadnak a pubertás-szenzációk művészi feltárásán el-elővezető európai szem előtt. (Szentimrei Jenő)

BIBLIOGRAPHIE DE LA TRANSYLVANIE ROUMAINE

(Revue de Transylvanie c. folyóirat különszáma.)

A közel 400 oldalas mű az új román, főleg transzilván történelemírás legutóbbi 20 éves munkálkodásának egyik legfigyelemreméltóbb terméke.

A transzilván román történetírás gyökerei a XV.-XVI. századba nyulnak vissza. Fénykorát a XIX. század híres *Scoala Ardeleana* gyűjtőnév alatt ismert történetírók körében éri el. A *Scoala Ardeleana*, melynek legkiemelkedőbb képviselői *Samuil Micu*, *Gheorghe Sincai*, *Petru Maior* és mások, hangsúlyozott harcos és polemikus jelleggel bírt. Főfeladatát a románság latin eredetének s a történelmi folytonosság gondolatának bizonyításában és alátámasztásában látta. A jelenlegi transzilván román történetírók a transzilvániai románság multjának felderítésére fektetik a főszólyt s ez híven tükröződik is a *Revue de Transylvanie* bibliográfiájából.

Bár a bibliográfia kizárólag a transzilvániai románság multjának bemutatására törekszik, mégsem mellőzi a többi nemzetiségeket. *I. Crăciun* írja bevezetőjében: „a románok, székelyek és szászok, kik századokon keresztül éltek egymás mellett, gyakran osztoztak ugyanabban a sorsban... s így nem hanyagolható el a többi nemzetiségek multja se.”

A bibliográfia, mely több, mint 4.000 művet mutat ki nem szorít kizárólag a történelemre, hanem felöleli úgy a segéd, mint a rokntudományok összes ágait. A feldolgozott anyag részben a román Tudományos Akadémia, részben pedig a clujai egyetem bibliográfiai szemináriumai által került feldolgozásra. A kiadvány módszertani előnyei következtében nélkülözhetetlen mindazoknak, akiket tudományos érdeklődés fűz a románság multjához. (G. E.)